

Erazm Baran

III. Sylwetki polskich medyków sądowych – Leon Blumenstok-Halban

III. Profiles of Polish forensic medicals – Leon Blumenstok-Halban

Z Katedry Medycyny Sądowej CM UJ w Krakowie
Kierownik: prof. dr hab. B. Turowska

Omówiono działalność organizacyjną, zawodową i naukową Profesora Leona Blumenstoka-Halbana, Kierownika Katedry Medycyny Sądowej UJ w latach 1881–1895.

Works of Professor Leon Blumenstok-Halban were presented in the cycle „Profiles of Polish forensic medicals”. He lived in the years 1838–1897. He studied in Kraków (at the Jagiellonian University) and in Vienna, having reached a medical doctor and master of obstetrics degree. He was the Head of the Department of Forensic Medicine (firstly the Faculty of Law, subsequently the Faculty of Medicine) of the Jagiellonian University. He was the author of 176 scientific papers. The first Polish forensic medicine specialist who introduced Polish forensic medicine into European scientific literature (published in the German language). Long standing editor in chief of the best Polish scientific publication in the second half of nineteenth century – *Przegląd Lekarski*. His scientific and expert activities gave a solid base for the Krakow school of forensic medicine.

Leon Blumenstok-Halban urodził się 11 marca 1838 r w Krakowie jako syn Salomona Blumenstoka i Berty z domu Krauss. W Krakowie ukończył z wyróżnieniem gimnazjum a następnie w latach 1857–1862 podjął studia na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Jagiellońskiego, uzyskując stopień doktora medycyny. Po studiach na Uniwersytecie Wiedeńskim otrzymał dyplom magistra położnictwa. W latach 1862–1866 był asystentem w Klinice Okulistycznej UJ. W 1865 r został mianowany lekarzem Sądu Krajowego Krakowskiego i pełnił obowiązki biegłego przy tym Sądzie do roku 1894.

W 1869 roku habilitował się na Wydziale Prawa UJ na podstawie pracy: „O wpływie medycyny sądowej na rozwój pojęcia dzieciobójstwa”. W 1871 roku został mianowany nadzwyczajnym profesorem medycyny sądowej i policji lekarskiej i objął pierwszą i jedyną w dziejach Uniwersytetu Jagiellońskiego Nadzwyczajną Katedrę Medycyny Sądowej na Wydziale Prawa. W 1881 roku mianowany profesorem zwyczajnym na Wydziale Lekarskim UJ i do roku 1895 kierował Katedrą i Zakładem Medycyny Sądowej. Długotrwała choroba zmusza Go – w 1896 roku – do przejścia w stan spoczynku.

Ryc. 1. Profesor Leon Blumenstok-Halban.
Fig. 1. Professor Leon Blumenstok-Halban.

Dwukrotnie pełnił obowiązki Dziekana Wydziału Lekarskiego. Był członkiem nadzwyczajnym Akademii Umiejętności, członkiem honorowym i Prezesem Towarzystwa Lekarskiego Krakowskiego, członkiem honorowym Towarzystwa Lekarzy Bukowińskich, członkiem Towarzystwa Lekarzy Polskich w Paryżu, członkiem Towarzystwa Oftalmologicznego w Heidelbergu. Był współredaktorem a od roku 1877 do 1893 Redaktorem Głównym Przeglądu Lekarskiego.

W 1892 r na mocy „pozwolenia Wysokiego Cesarsko-Królewskiego Namiestnictwa Galicyjskiego” wraz z całą rodziną zmienił nazwisko na **HALBAN**.

Za swe naukowe zasługi został podniesiony do godności stanu szlacheckiego i odznaczony orderem żelaznej korony III klasy.

Profesor Blumenstok-Halban zmarł mając 59 lat – 28 lutego 1897 r. Został pochowany w grobowcu rodzinnym na Cmentarzu Rakowickim w Krakowie (1,6,7,8)

Obejmując Katedrę Medycyny Sądowej profesor Blumenstok-Halban podjął starania o poprawę warunków lokalowych Zakładu. Z Jego inicjatywy przebudowano dotychczasowe prosektorium sądowo-lekarskie. Uzyskał nowe pomieszczenia na salę wykładową, bibliotekę i muzeum. Wzbogaciło się wyposażenie Zakładu o nowy sprzęt (mikroskopy, spektroskopy, okular widmowy). Wzrastał również systematycznie uzupełniany księgozbiór dziełami nie tylko z zakresu medycyny sądowej i psychiatrii sądowej. Dzięki Jego

zapobiegliwości wzrastała liczba wykonywanych sekcji co miało istotne znaczenie dla praktycznego nauczania medycyny sądowej. Po raz pierwszy uzyskał Profesor stały etat asystencki. Pierwszym asystentem został dr Ignacy Schaitter a kolejnym dr Leon Wachholz uczeń i późniejszy następca L.Blumenstoka-Halbana. Nie było niestety dane Profesorowi zobaczyć nowych pomieszczeń Katedry i Zakładu Medycyny Sądowej w gmachu Collegium Medicum przy ulicy Grzegórzeckiej 16, którego budowa została zakończona w 1895 roku. A przecież to między innymi dzięki Jego staraniom gmach ten został wzniesiony i służy krakowskiej medycynie sądowej już ponad 100 lat (7,8).

Wybitna działalność nauczycielska profesora Blumenstoka-Halbana została scharakteryzowana przez Leona Wacholza w takich słowach: „...umysł ruchliwy i bystry, wielkie ogólne zwłaszcza zaś literackie, historyczne i prawnicze wykształcenie obok rozległego doświadczenia zawodowego, zdobytego wieloletnią i nader wydatną praktyką sądową oraz dar jasnego przedstawienia w żywym słowie i piśmie swojego przedmiotu czyniły Jego wykłady w wysokim stopniu zajmującymi i wręcz popularnymi. Wykłady te wygłaszane wykwintnym i co najważniejsza poprawnym co do formy stylem, ubarwione przytoczeniami zaczerpniętymi z dzieł poetów (zwłaszcza Szekspira) stanowiły dla ucznia znużonego trudami pracowni i klinik, prawdziwy duchowy wypoczynek ...” (8).

W zbiorach Bibliotki Jagiellońskiej znajdują się wykłady Profesora Halbana z „Medycyny sądowej” i „Psychiatrii sądowo-lekarskiej” (wydanie litograficzne) zebrane przez Antoniego Miczalskiego i wydane w Krakowie w 1892 i 1893 roku.

Oceniając naukowe osiągnięcia Profesora, uwzględnić należy, iż okres na który przypada Jego działalność – lata sześćdziesiąte/osiemdziesiąte XIX wieku – to epoka w której jak się wyraził profesor Olbrycht: „...była medycyna sądowa przeważnie nauką empiryczną i kazuistyczną a dopiero po tym czasie zaczyna się ona opierać na metodycznych badaniach i eksperymentach naukowych ...” (4). W takiej więc projekcji dokonywać należy oceny dorobku profesora Halbana. A był to dorobek przebogaty wyrażający się liczbą około 176 prac, nie uwzględniając przy tym bardzo licznych publikacji typu sprawozdań, krytyk, polemik, przeglądów piśmiennictwa krajowego i zagranicznego. Również szeroka była paleta czasopism w których ogłaszał swoje prace naukowe (5). Jako pierwszy wprowadził polską medycynę sądową i psychiatrię sądową w obieg piśmiennictwa europejskiego. Prace Jego w języku niemieckim zamieszczały czasopisma o uznanej ówczesnie renomie, takie jak: Wiener Medicinische Presse, Friedreichs Blätter für Gerichtliche Medicin und Sanitäts – Polizei, Zeitschrift für gerichtliche Medicin. W „Real – Encyclopedie der gesammten Heilkunde” stanowiący zbiorowy podręcznik wydawany w Wiedniu i w Lipsku przez Eulenburga ukazało się 31 artykułów – haseł autorstwa Profesora Blumenstoka-Halbana. Były to opracowania m.in. takiej problematyki jak: dzieciobójstwo, zaccadzenie, zwęglenie, próba uszna, ekshumacja, uszkodzenia cielesne, epilepsja. W zbiorowym 4-tomowym podręczniku medycyny sądowej pod redakcją Maszki wydanym w 1881 r znalazły się rozdziały opracowane przez Profesora a to: „Tod durch Erfrieren”, „Lehre von den verletzungen in gerichtsarztlicher Beziehung”, „Zur Beantwortung der Frage: Ob Mord, Selbsmord und Zufall?”.

W okresie kiedy pracował w Klinice Okulistycznej Profesor opublikował siedem artykułów (m.in. o porażeniu nerwu okoruchowego, o zapaleniu siatkówki).

W latach następnych sięgał również do problematyki związanej z historią medycyny. Najcenniejsze z tych prac to: „Fortunato Fideli pierwszy autor sądowno-lekarski”, „W dwóchsetną rocznicę próby płucnej” oraz „Prawo o broczeniu krwią”.

Opracowywał naukowo znane i poruszające opinię publiczną – tak krajową jak i europejską głośne sprawy sądowe: „Trucicielka Krystyna Edmunds przed przysięgłymi londyńskimi”, „Sprawa Tourvilla i znawcy lekarscy”, „Cause celebre Tisza-Eszlarska”.

Z prac z zakresu medycyny publicznej, których część dotyczy sprawy opieki nad obłąkanymi, rysuje się postać Profesora Blumenstoka-Halbana jako człowieka pełnego współczucia dla tych ludzi „którzy bez własnej winy popadli w chorobę”.

W pozostałym dorobku naukowym profesora Blumenstoka-Halbana znalazły się opracowania niemal z całego obszaru medycyny sądowej i psychiatrii sądowej pisane w oparciu o własne doświadczenia i spostrzeżenia zawsze z szerokim uwzględnieniem doniesień najnowszego piśmiennictwa europejskiego. Trudno byłoby wymieniać te wszystkie pozycje czy nawet pokusić się o wybranie najlepszych (2,3). Nie można jednak pominąć dwóch tomów zbiorów kazuistycznych przypadków pt.: „Orzeczenia sądowno-lekarskie Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Jagiellońskiego z uwagami epikrytycznymi” wydanych w 1885 i w 1893 r. Są to orzeczenia wydawane dla sądów w trudnych i skomplikowanych przypadkach. Publikacja tych orzeczeń miała znaczenie nie tylko dla sądów ale również dla edukacji lekarzy w tym i znawców sądowych.

Wśród zasług profesora Leona Blumenstoka-Halbana które wniósł dla dobra i pożytku nauki polskiej a nie tylko medycyny sądowej, należy podkreślić Jego trud i zaangażowanie włożone w redagowanie czasopisma „Przegląd Lekarski” (organ Towarzystw Lekarskich: Krakowskiego i Galicyjskiego). Według ocen współczesnych ,kierując redakcją przez 16 lat – „...podniósł ten organ lekarski do godności najcelniejszego tygodnika lekarskiego polskiego, mogącego iść śmiało w zawody z podobnymi tygodnikami obcymi ...”. (7)

Działalność profesora Leona Blumenstoka-Halbana – organizacyjna, dydaktyczna ,naukowa i jako biegłego stworzyła trwale fundamenty pod to ,co z taką dumą podkreślamy mówiąc o „krakowskiej szkole medycyny sądowej”.

Jak testament należy potraktować Jego słowa: „...używając w całej pełni spuścizny przodków winniśmy od czasu do czasu rozglądać się w owej galeryi, w której zawieszono są ich obrazy, aby przypominając sobie ich działalność zrzucić pychę ze serca i uznać, że nauka nasza nie byłaby czem jest, że nie stalibyśmy się tak strasznie wielkimi, gdyby na nią nie składali się w pocie czoła bo wśród warunków o wiele skromniejszych pracujący starzy, których nazwisk, a tem mniej dzieł częstokroć nie znamy, a częściej jeszcze w zarozumiałości swej poznać nawet nie chcemy...”.

PIŚMIENICTWO

1. Blumenstok-Halban L.: Archiwum UJ, S II, 619. –2. Konopka S.: Polska Bibliografia Lekarska Dziewiętnastego Wieku (1801–1900). PZWL, Warszawa, 1974, 311– 323. –3. Kościński S.: Słownik Lekarzy Polskich. Warszawa, 1888, 36 – 38. –4. Olbrycht J.: Leon Wachholz 1867–1942 [w:] Sześćsetlecie Medycyny Krakowskiej. Wyd. Akademii Medycznej, Kraków, 1963, 303–309. –5. Ostrowska T.: Polskie Czasopiśmiennictwo Lekarskie w XIX wieku. Zarys historyczno-bibliograficzny. Wyd. PAN, 1973, 122–123. –6. Polski Słownik Biograficzny. Wyd. PAN, 1960/1961, 243–246. –7. Wachholz L.: Leon Halban. Przegł. Lek. 1897, XXXVI, 11, 129–131. –8. Wachholz L.: 100 lat istnienia Katedry Medycyny Sądowej w Uniwersytecie Jagiellońskim. Zarys dziejowy. Kraków, 1905, 27–37.

Adres autora:

Katedra Medycyny Sądowej CM UJ,
31–531 Kraków,
ul. Grzegórzecka 16.